

**Tasviriy san'at darslarida milliy qadriyatlar va o'yin elementlaridan
foydalanishning pedagogik ahamiyati****Xidoyeva Mahliyo Bozor qizi**

Navoiy davlat universiteti

“Dasgohli rangtasvir” ta’lim yo‘nalishi

4 - kurs “R”guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada tasviriy san'at ta'limida milliy qadriyatlar va xalq o'yinlari elementlarini qo'llashning samaradorligi tahlil qilinadi. O'yinli yondashuv o'quvchilarning ijodiy faolligini oshiradi, milliy g'urur va estetik didni shakllantiradi. Shuningdek, maqolada milliy an'analar asosida tashkil etilgan darslarning metodik xususiyatlari hamda Shovdirov S.A.ning san'at ta'limiga oid tadqiqotlari asosida pedagogik tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, milliy qadriyatlar, xalq o'yinlari, ijodiy tafakkur, estetik tarbiya, pedagogik metodika.

O'zbek xalqining milliy qadriyatlari, urf-odatlar va xalq o'yinlari yosh avlodni barkamol inson etib tarbiyalashda muhim o'rin tutadi. Tasviriy san'at darslari esa bu qadriyatlarni badiiy ifoda orqali o'quvchilarga yetkazishning eng ta'sirchan vositasidir.

Zamonaviy san'at ta'limida milliylik va o'yin texnologiyalarini uyg'unlashtirish o'quvchilarni ijodiy fikrlashga, kuzatuvchanlikka va mustaqil ishlashga yo'naltiradi. Shovdirov S.A. o'z ilmiy ishlarida ta'lim jarayonini ijodiy yondashuvlar asosida tashkil etish, “flipped classroom” (teskari sinf) texnologiyasi yordamida o'quvchilarni faol o'rgatish zarurligini ta'kidlaydi. Bu tamoyil milliy o'yinlar va san'at mashg'ulotlarida ham samarali qo'llanilishi mumkin.

Tasviriy san'at ta'limida milliy qadriyatlar va o'yin elementlaridan foydalanish o'quv jarayonini jonlantiruvchi, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiruvchi va ijodiy salohiyatini rivojlantiruvchi muhim pedagogik yondashuvdir. O'zbek xalqining madaniyati va milliy o'yinlari o'zida asrlar davomida shakllangan xalq donishmandligi, hayot falsafasi, estetik qarashlar va ijtimoiy munosabatlar tajribasini mujassam etadi. Shu bois, tasviriy san'at darslarida milliy o'yinlar motivlarini qo'llash nafaqat o'quvchilarning estetik dunyoqarashini kengaytiradi, balki ularni xalqona ruhda tarbiyalaydi.

O'yin elementi — bu o'quvchi faoliyatini tabiiy tarzda rag'batlantiruvchi vosita. Bola o'yinda o'zini erkin his qiladi, his-tuyg'ularini ochiq ifoda etadi, harakat va ranglar orqali ichki olamini tashqi shaklga ko'chiradi. Shu jihatdan, o'yinli yondashuv san'at ta'limining asosiy tamoyillaridan biri bo'lib, u o'quvchilarda nafaqat tasviriy ko'nikmalarni, balki tafakkur, tasavvur va badiiy tahlil qobiliyatini ham rivojlantiradi.

Milliy o'yinlarning pedagogik ahamiyati ularning badiiy, estetik va axloqiy tarbiya bilan uzviy bog'liqligidir. “Qiz quvdi”, “Chillak”, “Arqon tortish”,

“Ko‘pkari”, “Kurash” kabi xalq o‘yinlari o‘zbek xalqining mardlik, chaqqonlik, jamoaviylik, mehnatsevarlik, estetik go‘zallikka intilish kabi qadriyatlarini ifodalaydi. Tasviriy san‘at darslarida ana shu o‘yinlarning manzaralarini chizish yoki ularni kompozitsion tahlil qilish o‘quvchilarni xalq ijodi bilan tanishtiradi, ular ongida milliylik, tarixiy xotira va madaniy merosga hurmat tuyg‘usini shakllantiradi.

O‘yin asosidagi darslarda o‘quvchi passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylanadi. Bunday yondashuvni amalga oshirishda “interfaol metodlar” va “flipped classroom” texnologiyasi samarali natija beradi. Shovdirov S.A. (2025) o‘zining “Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology” nomli ilmiy ishida darsni o‘quvchi markazida tashkil etish, o‘qituvchi esa yo‘naltiruvchi rolni bajarishi kerakligini ta’kidlaydi. Bu tamoyil tasviriy san‘at mashg‘ulotlarida ham o‘z ifodasini topadi: o‘quvchi mustaqil fikrlaydi, o‘yin asosida rasm mazmunini o‘zi yaratadi, o‘qituvchi esa unga yo‘l-yo‘riq beradi.

Tasviriy san‘at darslarida o‘yin elementlarini qo‘llashning yana bir afzalligi — o‘quvchilarning emotsional holatini muvozanatlashtirishidir. O‘yin orqali ular darsda erkin harakatlanadi, ijodiy jarayonda stresssiz ishtirok etadi. Bu esa ularning badiiy idroki, ko‘rish xotirasi va rang sezuvchanligini kuchaytiradi. Masalan, “Rangni tanla”, “Kompozitsiyani davom ettir”, “Rasm orqali top” kabi didaktik o‘yinlar o‘quvchilarning kuzatuvchanligini oshiradi va ularda san‘at asariga tahliliy yondashuvni shakllantiradi.

O‘yinli metodik yondashuvning asosiy mohiyati o‘quvchini faol subyektga aylantirishdir. Bu yondashuv o‘z navbatida estetik tarbiyaning samaradorligini oshiradi. Shovdirov S.A. (2024) o‘zining “Tasviriy san‘atni o‘qitishda o‘quvchilarning sohaga oid o‘quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari” asarida o‘quvchilarni san‘at tili, kompozitsiya va badiiy tafakkur asosida fikrlashga o‘rgatish zarurligini asoslaydi. O‘yin bu jarayonda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi, chunki u ijodiy tafakkurni tabiiy yo‘l bilan faollashtiradi.

Bundan tashqari, milliy o‘yinlar asosida tashkil etilgan rasm mashg‘ulotlari o‘quvchilarda milliy ruhni uyg‘otadi. Ular o‘z xalqining liboslarini, an‘analarini, musiqa va raqslarini tasvirlash orqali o‘zligini anglaydi. Masalan, “Kurash” sahnasi orqali jasorat va g‘alabaga ishonch obrazini yaratish, “Qiz quvdi” orqali quvonch, go‘zallik va mehr tuyg‘ularini ifodalash, “Chillak” orqali bolalik xotirasi va xalqona samimiyatni aks ettirish mumkin.

Rassomlik ta’limida o‘yinlar motivi bilan ishlash kompozitsion fikrlashni shakllantiradi. Kompozitsiya yaratishda o‘yin harakatining dinamizmi, muvozanat, ritm, rang uyg‘unligi va fazoviy chuqurlik muhim o‘rin tutadi. O‘yinlar inson harakatining tabiiy holatini ifoda etgani sababli, bu sahnalar orqali harakatning go‘zalligi va hissiy kuchi ochiladi. Shovdirov va Baymetov (2023) o‘z tadqiqotlarida tasviriy san‘at darslarida nazariy va amaliy mashg‘ulotlarni uyg‘unlashtirish zarurligini ta’kidlab, bu jarayonda o‘yinli metodlarning didaktik ahamiyatini ko‘rsatganlar.

Tasviriy san'at darslarida milliy o'yinlar motivlari bilan ishlash, shuningdek, o'quvchilarda kuzatuvchanlikni oshiradi. Ular real hayotdagi harakatlarni tahlil qiladi, inson qiyofasi va holatini to'g'ri chizishga o'rganadi. Bu esa nafaqat rasm chizish mahoratini, balki tasviriy tafakkurni ham boyitadi. San'at asarini yaratishda o'yinlarning dinamikasi, fazoviy yechimlar, yorug'lik-soya nisbati, kompozitsion markaz tanlovi kabi elementlar muhim ahamiyat kasb etadi.

O'yin asosidagi yondashuvning tarbiyaviy jihati ham katta. Bunday darslarda o'quvchilar bir-birini hurmat qilishni, jamoaviy ishlashni, g'alaba va muvaffaqiyatni adolat bilan baholashni o'rganadi. Bu esa milliy qadriyatlarning zamonaviy ta'lim tizimida amaliy ifodasidir. Shovdirov (2017) o'z maqolalarida pedagogik jarayonni shaxsga yo'naltirish, o'quvchilarni ijodiy izlanishga tayyorlash zarurligini qayd etadi. O'yinli darslar ana shu tamoyilning amaliy ko'rinishidir.

Milliy o'yinlar motivlari asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning san'atga bo'lgan ichki munosabatini o'zgartiradi. Ular uchun rasm chizish majburiy mashg'ulot emas, balki ijodiy zavq manbaiga aylanadi. O'yin orqali o'quvchi o'z his-tuyg'ularini erkin ifoda etadi, hayotiy voqealarni o'z tasavvurida qayta yaratadi. Bu esa uning shaxsiy estetik olamini shakllantirishda muhim bosqichdir.

Xulosa qilib aytganda, tasviriy san'at darslarida milliy o'yinlar va o'yin elementlarini qo'llash o'quv jarayonini samarali, mazmunli va estetik jihatdan boyitadi. O'yinli metodlar orqali san'at ta'limi o'quvchining ruhiy olamiga chuqur kiradi, milliy qadriyatlarga tayanib, ijodiy tafakkur va estetik didni shakllantiradi. Bu yondashuv bugungi zamon ta'limida milliylik va zamonaviylik uyg'unligini ta'minlovchi eng dolzarb pedagogik yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Tasviriy san'at darslarida milliy qadriyatlar va o'yin elementlaridan foydalanish ta'lim jarayonining ijodiy, mazmunli va milliy ruhda tashkil etilishiga xizmat qiladi. O'yinli yondashuv o'quvchini faol ishtirokchiga aylantirib, unda badiiy fikrlash, kuzatuvchanlik, estetik sezgirlik va mustaqil ijod qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Milliy o'yinlar asosidagi mashg'ulotlar o'quvchilarda nafaqat tasviriy san'at malakalarini shakllantiradi, balki ularning milliy g'ururini, xalqona qadriyatlarga hurmatini va jamoaviylik madaniyatini mustahkamlaydi. Shu orqali san'at ta'limi tarbiyaviy va estetik jihatdan yanada ta'sirchan tus oladi.

O'yin elementlari yordamida tashkil etilgan darslar o'quvchilarni passiv kuzatuvchidan faol yaratuvchiga aylantiradi, bu esa Shovdirov S.A. tomonidan ilgari surilgan shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasining amaliy ifodasidir. Milliy o'yinlar orqali san'at darslarini boyitish, ularni xalqona ruhda tashkil etish, bugungi kunda ta'limni milliy va zamonaviy qadriyatlar asosida uyg'unlashtirishning samarali yo'lidir.

Shunday qilib, milliy o'yinlar va qadriyatlar asosida qurilgan san'at ta'limi o'quvchilarda ijodiy tafakkur, estetik dunyoqarash va milliy o'zlikni anglashni shakllantiruvchi eng muhim pedagogik yo'nalishlardan biridir. Bu yondashuv san'at

ta'limini yangilash, o'quv jarayonini milliy madaniyat va ijodiy erkinlik asosida rivojlantirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиров, С. А. (2017). Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности. Педагогическое образование и наука, (2), 109–110.
2. Shavdirov, S. A. (2017). Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons. Eastern European Scientific Journal, (1), 131–134.
3. Shovdirov, S. (2024). Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region. E3S Web of Conferences, 587, 02016.
4. Shavdirov, S. (2025). Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology. AIP Conference Proceedings, 3268(1), 070035.
5. Shovdirov, S. A. (2024). Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari. Inter Education & Global Study, (1), 8–14.
6. Ibraimov, X., & Shovdirov, S. (2023). Theoretical Principles of the Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students. Science and Innovation, 2(B10), 192–198.
7. Baymetov, B. B., & Shovdirov, S. A. (2023). Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in the Process of Teaching Fine Arts. International Journal on Integrated Education, 4(3), 60–66.
8. Mirzayev, A. (2002). Kompozitsiya asoslari va badiiy tafakkur. Toshkent: San'at.
9. Jalolov, B. (2010). Rangtasvirda xalqona mavzularni ifodalash usullari. Toshkent: Kamalak.
10. Hasanov, M. (2021). O'zbek xalq o'yinlarining estetik va tarbiyaviy ahamiyati. Pedagogik izlanishlar jurnali, (6), 32–36.